

Christophe RAZAIRE es analista financièr (Senior Vice President) dins un granda firma de New York. Es tanben un estudiant del Collègi d'Occitania. Èra en primièra linha lo 11 de setembre de 2001. Conta sense complaséncia cossí l'evenement cambièt sa vida.

(Après l'ataca sus las duas torres los immòbles vesins son evacuats)

Del hall, sortiguèri per una pòrta viradoira a l'ubac. Me sautèron al morre la calor e mai que mai lo çaganh de la carrièra, un revolum de sirenas, de fiulets, de bruges de motors e de crits. Sul trepador, una policièra del NYPD, menuda, los uèlhs plantats sus las caras del mond que rajavan fòra de l'edifici, molinava l'aire en bramant :

- Anatz-i ! Anatz-i ! Anatz-i !

Pendent una jornada normala, los policièrs de New York caminejan per carrièras, coma de vacancièrs. Mas son totjorn a espïar, escarrabilhats, e una crisi s'endevenguèsse, son coma possedits : aital èra aquesta policièra. Mantuna setmana mai tard, M. (*un collèga*), esmogut, contèt a una conferéncia qu'engimbèrem a Chicago qu'èra estat lo darrièr a daissar nòstre estanci, per çò qu'aviá verificat dins los burèus e los comuns que degun non i foguèsse encara. Èra pas luènh, a córrer dins una carrièra quand la primièra torre s'agrasèt dins un roncament d'apocalipsi. Abans que lo vent de polsa l'agandiguèsse, qualqu'un se roncèt sus el e l'aparèt amb son còs: una policièra. Per un fum de mascles de Wall Street coma ieu, respècte a la fòrça que las femnas pòdon téner, lo 11 de setembre foguèt un camin de Damàs.

Sortiguèri de l'edifici a l'encòp que duas collegas analistas de mon servici, E. e P. Èran amigas, mas ieu aviá amb elas una relacion distant, e mai corala, per çò que non nos coneissiam pas gaire. Mas la crisi escafèt la resèrva. L'un de nosautres tres, non me remembri qual, diguèt :

- Demorem amassa.

Nos botèrem a trotar cap a l'ubac, long de la carrièra de la Glèisa, dins un flume de mond. Nos parlàvem sonque de còps, per esparnhar nòstre alen, concentrats sus las melhoras decisions a préner. E. nos convidèt a anar dins son apartament al barri de Chelsea. Après quauques minutas, arribèrem al barri de Tribeca. Los gratacèls de Wall Street èran detràs de nosautres, remplaçats per d'ostalics residencials castanhs de mièja dotzena d'estancis. Las veituras s'èran avalidas, e los grops que fugissian èran mai escampilhats. Comencèrem d'encontrar de mond qu'a bèlis uèlhs vesents demoravan aquí e avian pas viscuts las atacas. Los sons èran amortits. Sus las dètz oras, atenguèrem la carrièra del Canal, que dessepara Tribeca de Soho. Virèrem a esquèrra, sul trajècte mai cort cap a l'apartament d'E.

Quand èrem a un detzenat de mètres sus la carrièra del Canal, las torres amagadas a nòstra vista, nos aturèt un roncament esperlongat, que cobrissiá tot autre son. Èra pas sonque que fasiá tot tremolar; es que durava, e durava, e durava...Nos revirèrem, palficats. A la crosada de las carrièras del Canal e de la Glèisa, un parelh de joves negres èra virat cap al miègjorn, en se tenent per la man. Èla èra plegada en dos, la cara cap al quitran, e bramava:

- Non ! ... Non ! ... Non ! ...

El se teniá drech, mut, lo morre calhat per l'òrror. Nosautres tres nos agachèrem. Aviam comprés. Lor diguèri :

- Vau veire.

Anèri fins al canton, e agachèri cap al sud. A un quilomètre, una torre sola demorava, emmentelada d'una granda nívol de polsa. Demorèri un brieu, immobil. De milierats de mòrts, pensèri. Èri a alenar mal.

M'entornèri cap a las collègas, e las prenguèri dins mos braces :

- Una torre es derrocada.

- Non, es impossible !

Nos desabrachèrem, e anèrem fins al canton. A l'asuèlh, flotejava la nívol de polsa. Après un brieu, nos botèrem a caminar fins al apartament d'E., silencioses. Voliam sonar nòstres ostals, per dire qu'èrem vius. A cada telefon public, una coa de monde esperava ; lèu se saupèt que -vista la prèissa- las

societats de telefon balhavan las sonadas a gràtis, per tal que lo monde qu'avián pas de peças poguèssen sonar los lors. Decidiguèrem de préner quicòm de beure ; dins aquel temps totes los cafès avián de telefons publics per lors clients, e benlèu la coa i seriá mens longa.

Intrèrem dins un *diner*, e una serviciala nos guinhèt una taula liura per que nos i seguèssim. Nos balhèt de menuts. Pareissiá irreala la scèna, pr'amor qu'èra ordinària. Lo monde assetat, los servicials, los menuts, lo bronziment de las convèrsas, lo siuladís de la maquina a café : un moment coma los autres a New York. La serviciala prenguèt nòstras comandas, e li voliái demandar se sabíá çò que s'èra debanat. Mas quicòm dins sa cara cansada me retenguèt: compreguèri que sabíá, èra desvariada, e cercava d'apasiment dins los gèstes de son trabalh.

E solide qu'o sabíán totes, dins lo restaurant : darrièr lo taulièr, un fenestron de television mostrava la torre encara drecha, filmada d'un dels elicoptèrs que virava a son entorn. Las voses d'una femna e d'un òme comentavan; non podiam destriar lors mots, mas parlejavan amb una calma mecanica. A còps nosautres a la taula escambiàvem qualques paraulas. Un de nosautres très diguèt:

- Cap e tot a cambiat lo mond dins las doas darrièras oras...

A dètz oras e mieja se derroquèt la segonda torre. Nosautres totes, dins lo *diner* nos calèrem. Tanben los commentators.

./.../A per la fin de novembre, nos anoncièron que tornariam al burèu; las carrièras alentorn del site de l'ataca èran pro desencombradas, e nos assegurèron que los burèus èran estats netejats de fons en cima. Lo govèrn federal aviá fait passar lo lum al verd. Al jorn dich, m'alestiguèri mentalament. Seguiguèri un percors diferent d'abans l'ataca, per çò que lo camin del cai sus Hudson fins a la carrièra de la Glèisa existissiá pas mai, e arribèri ras de l'edifici en mètro, venent d'una gara al centre de Manhattan. A la gara, coma dins la ciutat tota, de fuèlhs tapissavan parets ee colomnas. Cada fuèlh enclausiá la fòto, presa mai que mai pendent una fèsta, de qualqu'un que sorisiá ; en-dejós, la mencion que lo darrièr còp qu'òm aviá vist aquesta persona, èra lo matin del 11 de setembre al miègjorn de Manhattan; e un numèro de telefon. Los fuèlhs s'èran degalhats; ara, los que los avián pegats tenián una responsa a lor reclam, solide; mas aquestes papieròts èran venguts sacrats e degun los gausava pas arrancar.

Dins l'escalier d'eissida de l'estacion, una alenada acra me faguèt tossir. A la susfàcia, i aviá un trauc dins lo cèl. Compreguèri dins mon còr çò que fins ara sabíái sonque dins mon èime: las torres i èran pas mai. Vist de la carrièra del Canal, lor avaliment aviá semblat un miratge que s'embeu; ara, per lo primièr còp, acceptèri çò qu'èra escasut.

Caminèri cap a l'intrada de l'edifici. Detràs una nauta barrièra tapada qu'enrodava e amagava lo site de l'ataca, de martèls-pilons bronzinavan sens relambi. Mas foguèt l'odor que me trebolèt. Los fòcs contunhavan de cremar dins lo sòtol en dejós d'ont s'èran arboradas las torres; s'escantirián sonque lo 20 de decembre. Se, a la davalada, avètz alenat lo fum dels fòcs de fuelharaca dins lo campèstre de Lengadòc Bas, auriatz reconegut aquesta flairor qu'arrapa a la boca. Estranhament, se de fum i aviá, èra difús fins al punt d'èsser clarent; èra coma se lo quite aire sentiguèsse a rabinat. Arribèri a l'edifici en me demandant çò qu'èri a polsar.

Butèri la pòrta viradoira, e intrèri. Caminèri dins lo vestibul voide, que sabíái qu'aviá servit de mòrga provisòria pendent qualques jorns. Un garda novèl me daissèt passar. Pogèri fins al 3^{en}, ont demorava mon burèu. L'estanci èra mièg desèrt, pr'amor que los retorns serián escalonats. Intrèri dins mon burèu, eagachèri per la fenèstra. Detràs las barrièras, s'espandissiá una clapareda de roinas grisas. De desenas de trabalhadors, que portavan de cascos negres, blancs e jaunes, cavavan e carrejavan de rèble sus d'engenhs, a un ritme lent mas estadís. Dins un caire del taltier, de rèstas de brigas metallicas en fòrma de crotz esbossavan un calvari. Après qualques minutas silenciosas, me revirèri e aluquèri l'ordinator. Cabussèri dins los prètzfais del jorn.

Mas lo trabalh es un analgesic passadís. Me mainèri amb lo temps que dos trestombants d'aqueste tèrratrem s'èran botats a ressonar dins mon arma, e i son encara a o far.

Primier trestombant : aviái trapat ma tribú. Quand me remembri d'o far, soi acostumat a transcriure dins un quatern mos pantaïses de la nuèch. Assagi de los compréner del biais de Jung. De las doas o tres liças qu'emergisson, i a aicestà: mas bonas intencions non son compresas; soi rebufat per una persona, o un grop. S'aquò es vertadièrament un estransi mieu, ne recebèri un relambi que venguèt coma una desliurança. Un o dos còps cada jorn, las muralhas de l'ègo s'abausonavan, e se podíá aver un escambi amb un desconegut d'una sinceritat que lèumens servàvem pels tanhents, pels amics intimes. Ma careta casèt mai d'un còp, per de brieus l'anonimat s'avalissiá, èra coma quand òm s'enamora. Compreniái los autres e los autres me comprenián. Mai que me compréner, m'estimavan.

Solide, èra un temps de patiment e d'esglasi. Mas se vos disi que me fa sofraita, me prengatz pas per un destimborlat.

Segond trestombant : encapèri que lo temps m'èra comptat. Mon illusion d'òme encara jove que se poirà totjorn far deman çò que se poiriá far uei s'esvaniguèt. La mòrt m'aviá seguit mai al ras qu'o aviái cregut, e per dos còps pas que d'un pèl m'aviá fait costier.

Diguèri qu'aviái pres mon tren abans sèt oras del matin; mas normalament o fasiái mai tard; advenguèt que veniam de tornar de comjats en Lengadòc, e -- encara avesats a una ora europenca -- nos desrevelhàvem quand fasiá encara nuèch. S'aviái pres lo meteís tren que de costuma, seriái passat al pè de la torre nòrd dins lo moment que lo primièr avion s'escrachèt. Legiguèri dins la setmana après l'ataca que de querosèn en flamas aviá rajat cap al sòl, cremant los que caminavan. Auriái pogut èsser un d'aqueles.

Aprenuguèri tanben que quand lo segond avion se fracassèt contra la torre sud, son tren d'atterrissatge se destaquèt, volèt per l'aire, e crebèt la teulada de Sant Pèire. Lo trauc non lo poguèri véser, bensai pr'amor d'un paredon al long del tet. Amb d'aisinas basicas de geometria pitagorica e una mapa del barri, calculèri a la gròssa l'angle que lo tren d'atterrissatge m'aviá mancat: tres grases. Tres grases de separacion entre vida e mòrt, que s' un parelh de tonas m'aviá tustat a 800 km/ora, ma partida seriá estada acabada sus de consideracions sul mercat de l'òli de veitura.

Non vòli balhar l'idèa d'una revelacion qu'auriá caravirat mon anar de cada jorn. En susfàcia, contunhèri de fonccionar coma abans. Mas quicòm s'èra desclavat dinsmon anma.

Çò primièr, entamenèri lo porcèssus per venir ciutadan american. Non n'aviái besonh per trabalhar aici, que mon permès de trabalh aviá pas de data-tèrme. Mas voliái onorar lo sacrifici dels pompièrs e policièrs, e las accions de totes aqueles bons samaritans newyorqueses que ne foguèri lo testimòni aquel jorn. E me sentissiái acceptat. Tornar american èra un acte simbolic e volgut que me claufiguèt de baudor.

Mas dins un autre domeni tanben los jorns ni carn ni peis atenhèron lor fin. Despuèi jove, l'occitanitat aviá estructurat mon identitat, particularament quand èri estudiant a París. Après mon servici militar, trabalhèri a Tolosa e Ais, puslèu que dins la capitala ont demoravan mos pars. Mas m'èri contentat de quicòm d'incomplèt : l'istòria, la cultura, un estacament a çò que nos fa diferent, un atrach per una independéncia refractària,... mas la lenga, non. Un jorn, quand n'auriái lo temps... Los tres grases de separacion me balhèron un sentiment de preïssa. Qualques meses mai tard, profeitèri d'una conferéncia a Barcelona per seguir un primièr estagi de lenga a Montpelhièr. Despuèi, contunhi mos estudis a distància e mas lectures, sus un camin que jamai non s'arrestarà.

Ara me maini qu'aquesta pulsion cap a la lenga foguèt desliurada a partir d'un punt prigond dins mon èsser. Quand parli o escrivi occitan, ma personalitat torna mai segura d'ela, calorosa, a bon aise, complèta. Soi mens preocupat per l'avenir, mai per lo moment present.

Alara soi coma un *yellowthroat*¹, que pensa pas a l'America Centrala, tan lonhdana. Quin sap se la poirà retrobar ?

Çò important, es la branca sus l'albre que ven, ailà.

E se lo soleh li fa mirgalhar las plumas,

Canta.

¹ Es un passerat del pitre jaune que cada an emigra cap a l'America Centrala.